प्रथमः पाठः

सरस्वती-वन्दना

शुक्लां ब्रह्मविचारसारपरमाद्यां जगद्व्यापिनीं।
वीणापुस्तकधारणीमभयदां जाड्यान्धकारापहाम्।।
हस्ते स्फटिकमालिकां विदधतीं पद्मासने संस्थितां।
वन्दे ताम् परमेश्वरीं भगवतीं बुद्धिप्रदां शारदां।।

Scanned with CamScanner

शब्दार्थाः (Word Meanings)

शुक्लां	—	श्वेतवर्णा को (to her who wears white clothes)
आद्यां	—	आदि को अर्थात् सबसे पहली शक्ति को (to the primitive power)
व्यापिनीं	—	व्याप्त करने वाली को (to her who is pervaded/extended in the whole universe)
धारणीम्	—	धारण करने वाली को (to her who is holding)
जाड्यम्	—	मूर्खता (foolishness/stupidity)
आपहाम्	—	दूर करने वाली को (to her who removes)
अभयदां	—	निर्भय करने वाली को/अभय दान करने वाली को (to her who provides fearlessness/assurance of safety or protection)
स्फटिकमालिकां	—	स्फटिक मणि की माला को (to a garland made up of the crystals)
विदधतीं	—	धारण करती हुई को (to her who is holding)
पद्मासने	—	कमल के आसन में/पर (in a posture)
बुद्धिप्रदां	—	बुद्धि देने वाली को (to her who provides intellect)
शारदां	—	सरस्वती को (to the goddess Sarswati)
ताम् वन्दे	—	उनकी वन्दना करता/करती हूँ (I adore her.)

अभ्यासकार्यम् (Exercise)

मौखिकम् (Oral)

1. शुद्धं उच्चारणाभ्यासम् कुरुत।

(शुद्ध उच्चारणाभ्यास कीजिए।)

(Do practice for the correct pronunciation.)

शुक्लाम्, ब्रह्म, परमाद्याम्, व्यापिनीम्, धारणीम्, जाड्यान्धकार, स्फटिकमालिकाम्, संस्थितां, परमेश्वरीम्, बुद्धिप्रदाम्।

Scanned with CamScanner

2. सरस्वती-वन्दनां स्मृत्वा सस्वरम् वाचनं कुरुत।

(सरस्वती-वन्दना को याद करके सस्वर वाचन कीजिए।)

(Memorize the prayer to the goddess Saraswati and read/pronounce the same in musical tone.)

लिखितम् (Written)

3. एकपदेन उत्तरत।

(एक पद में उत्तर दीजिए।)

(Answer in one word.)

(i) का जाड्यापहा?

(ii) सरस्वत्याः हस्ते किम् विद्यते?

(iii) शारदा किं प्रददाति?

(iv) परमाद्या का?

4. पूर्णवाक्येन उत्तरत।

(पूर्णवाक्य में उत्तर दीजिए।)

(Answer in a complete sentence.)

(i) वयं सर्वे काम् वन्दामहे?

(ii) शारदा कीदृशी अस्ति?

(iii) शारदा कुत्र संस्थिता?

5. समानार्थकपदैः सह मेलनं कुरुत।

(समानार्थक पदों के साथ मेल कीजिए।)

(Match with the given synonymous words.)

अ	ब
• शुक्लाम्	• मूर्खता
• पद्मासने	• करे
• जगत्	• श्वेताम्
• हस्ते	• कमलासने
• जाड्यम्	• सरस्वती
• शारदा	• संसारः

Scanned with CamScanner

6. श्लोकात् चित्वा उचितपदैः सह पंक्तिं पूरयत।

(श्लोक से चुनकर उचित पदों से पंक्ति पूरी कीजिए।)

(Fill in the blanks with the appropriate words by choosing from the verse.)

(i) शुक्लां ब्रह्म .... सारपरम .... जगद् .... ।

(ii) हस्ते स्फटिक .... विदधतीं .... आसने संस्थितां।

7. उचितशब्दरूपैः तालिकां पूरयत।

(उचित शब्द-रूपों से तालिका पूरी कीजिए।)

(Complete the column with the right word-forms.)

	एकवचनम् (Singular Number)	द्विवचनम् (Dual Number)	बहुवचनम् (Plural Number)
प्रथमा विभक्तिः	सरस्वती		
द्वितीया विभक्तिः		सरस्वत्यौ	
तृतीया विभक्तिः			सरस्वतीभिः
चतुर्थी विभक्तिः	भगवत्यै		
पंचमी विभक्तिः		भगवतीभ्याम्	
षष्ठी विभक्तिः	भगवत्याः		
सप्तमी विभक्तिः			परमेश्वरीषु
सम्बोधनम्	हे परमेश्वरि!		

8. जनाः सरस्वत्याः वन्दनां किमर्थम् कुर्वन्ति? एतस्मिन् विषये त्रीणि वाक्यानि लिखत।

(लोग सरस्वती की वंदना किसलिए करते हैं? इस विषय में तीन वाक्य लिखिए।)

(Why do people adore Saraswati? Write three sentences about this.)

9. माता सरस्वती कीदृशी अस्ति? विचारयित्वा त्रीणि वाक्यानि लिखत।

(माता सरस्वती कैसी है? विचार करके तीन वाक्य लिखिए।)

(What is mother Saraswati like? Think and write three sentences.)

10. मातुः सरस्वत्याः पूजनावसरे छात्राः किम् किम् कुर्वन्ति?

(माता सरस्वती के पूजन अवसर पर छात्र क्या-क्या करते हैं?)

(What do students do while adoring mother Saraswati?)

Scanned with CamScanner